

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4,—
za pol leta „ 2,—
za četrť leta „ 1,—

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice hšt. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede opoldne.

Štev. 39.

V Mariboru, dne 27. septembra 1900.

Tečaj XXXIV.

Kmetski prijatelji.

V zadnjem listu smo na podlagi uradnih števil spoznali, katere posledice ima nemški liberalizem v gospodarskem oziru za kmeta. Kmetijstvo je v 40 letih naravnoč uničil, tako da pride danes povprek na vsak oral avstrijske zemlje čez 200 K samo vknjiženega dolga. Ker pa imajo meščani in drugi bogataši okoli polovico vsega zemljišča v svojih rokah, in ker so ta nezadolžena, smemo reči, da pride na vsak oral kmetske zemlje 400 K dolga. Povprek pa ne moremo vzeti, da bi bil oral zemlje, ki jo obdeluje kmet, vreden 400 K; pri sedanjih razmerah, ko je kmetska sila zoper tržno uš in druge uime preslaba, ko so gozdovi izsekani, je 200 K za en oral mnogo; iz tega pa sledi, da ima vsak oral kmetske zemlje še enkrat toliko vknjiženega dolga, kakor je vreden. To je bankrot. In tako je; avstrijski kmet je na potu, na katerem dolgovi več znašajo od premoženja, in on sam naj dela, kar hoče in kakor hoče, ne more si pomagati. Pomagati mu more le vlada z novim zakonodajstvom, namreč s takim, ki bode liberalne zakone odpravilo, skratka liberalizmu glavo strlo.

Ko je v decembru l. 1867 nemški liberalizem drugokrat prodrl in drugokrat začel ono za kmeta tako grozno žalostno dobo, so nemški liberalci po mestih in trgih prirejali bakljade in veselice ter se zmage radovali brez konca; dobro so vedeli, zakaj. Kmet tega novega dirindaja ni umel in ga smatral za nedolžno veselje, ker so nemški liberalni

časniki pravi pomen in namen liberalizma prikrivali, kakor se to delajo danes; a kmet bi takrat imel vzrok jokati se, kajti tisti dan se mu je bila smrt podpisala.

V tem spisu hočemo zasledovati, ali so se nemški liberalci v nadah, da se z uvedbo liberalnih zakonov njim odpirajo nebesa, varali, ali pa je, ko so se odprla liberalna vrata, res ves denar začel v malhe teči fabrikantom, trgovcem, velikim obrtnikom in špekulantom, ki tvarjajo liberalno armado, ki so se trudili za zmago liberalizma.

Pred 40 leti je bilo prek in prek mnogo manje trgovin, velikih obrtov, fabrik in sploh kupčijskih podjetij; nakrat pa, in sicer ko se je liberalno zakonodajstvo začelo, so se jele množiti, kakor gobe po toplem dežju. Pri cerkvi, kjer je bil nekada eden stacunar, so se nastanili 3, in v ulici, kjer je bilo prej 5 trgovin, jih je nastalo 20; in kakne: krdelo komijev, obilna razsvetljava, elegantna oprava itd. In vsi ti podjetniki izhajajo najmanje tako dobro, kakor so oni pred 40 leti; večjemu delu se godi tako, da čez 20—30 let že lahko o samih obrestih živi. Konkurs le naredi zapravljivec in lahkomiselnik. Naj nikdo ne ugovori, da se je prebivalstvo pomnožilo, in da je vsled tega čisto naravno več kupčijskih podjetij. Res je, prebivalstvo se je pomnožilo, a v 40 letih le za kakih 32%, kupčijska podjetja pa za 400—500%. V ravno takem razmerju so se množile fabrike in razna špekulacijska podjetja, agenture, velike obrti in enako. Tukaj se je odprl pot, da se lahko hitro zbožati.

Kako to? Prvič. Kakor liberalno zakonodajstvo kmetu vse zatvornice zapira, po katerih bi mu moglo priteči kaj denarja, ravno tako jih gori imenovanim strokam, ki so večji del v rokah nemških liberalcev, odpira. Liberalci so zakone delali le za-se. Drugo pa je to, da ti ljudje delajo z ogromnimi procenti, s privoljenjem liberalne vlade. 25, 30, 50%, to ni nič, to je najubožnejši, najskromnejši dobiček, dela pa se z 100, 200 in večsi še več procenti. Vzemimo vinotržca. V jeseni kupuje vinski most po 20—40 vin. liter; za ta denar mu ga mora kmet še h kleti pripeljati. Tukaj ga spravi v velike cementne sode, ki držijo po več sto hektolitrov, daje v te sladkor ali spirit in razne esence, v tega muskatovo, v tega rizlingovo, zakuri v peči, ki so po koteh razpostavljene, in pusti most vreti. Čim dalje vre, tem starejšje je vino. Iz tistega sode, iz kojega hoče imeti mlajše vino, tega-le prej iztoči, nego iz drugzega, ki mu naj daje starino. Tako ima vinotržec v par mescih 2—5 letno vino raznih vrst, ki ga prodaja krčmarjem po 45—90 v. liter. Če računimo, da je imel v kleti stroškov pri litru 6 vin. z dačo vred, vidimo, da je od jeseni do pomladi profitiral čez 100%, to je v jednom letu čez 200%. Zato pa kupujejo vinotržci najraje po trgatvi slaba, kislavina, ker z mostom lahko po svoji volji ravnajo, in ker okus in vse to, kar vino dela drago, že sami vedó po ceni pridajati. S kakim dobičkom pa delajo špekulantje na borzi, to presega vse. Na borzi, pravi pravcati hčeri liberalizma, se špekulira z vrednostnimi papirji, pa tudi z drugim biagom, kakor

Listek.

Zapiski zblažnelega.

Ruski spisal N. V. Gogol; prevedel J. Starogorski. (Dalje).

Jaz nisem mogla razumeti popolnoma nič, sem povohala njegov črevelj in odšla proč. Potem pa, prišel je papa strašno vesel. Vse jutro so prihajali gospodje v uniformah in mu k nečem čestitali. Pri mizi je bil tako radosten, kakoršnega še nisem videla nikdar.

Aha, on je tedaj častilakomen. To se mora vzeti na znanje.

»Oprosti! Jaz bežim . . . itd. . . . Jutri dokončam pismo. No, dobro jutro! Jaz sem znova pri Tebi. Danes je moja barojsnja, Zofi . . .«

A! no pogledimo, kaj je Zofi. Ah, podlost! Nič, nič . . . bomo nadaljevali.

» . . . bila moja barojsnja Zofi nenavadno zmešana. Odpravljala se je na bal in jaz sem se razveselila, da Ti lahko pišem v njeni odsotnosti. Moja Zofi nepopisljivo rada hodi na bal, če tudi se skoraj vsikdar pri oblačenju jezi. Jaz nikakor ne razumem, ljuba moja, kaka zabava je to, če se pelješ na bal. Zofi prihaja z bala zjutraj ob šestih domov, in jaz pogodim skoraj vsakokrat po njenem

bledem in shujšanem obličju, da jej, ubožici, tam niso dali nič jesti. Jaz, priznam, jaz bi ne mogla nikdar tako živeti. Ako bi mi ne dali primake z jerebico ali pečenke kurjih peroti, tedaj . . . ne znam, kaj bi se zgodilo z menoj. Dobra je tudi primaka s kašo. A repa ali korenje ali artičoki nikdar ne bodo ukusni . . .«

Neobičajno nejednak slog! Sedaj se vidi, da ni pisal človek. Prične se, kakor se spodobi, konča pa se po pesje. Pogledimo še v jedno pisemce! To je prav dolgo. Hm! dan je izpuščen.

»Ah, mila mi, kako čutljivo približevanje spomladi! Srce mi bije, kakor bi vedno česa pričakovalo. V ušesih imam večno šumenje, tako da večkrat vzdignem jedno nogo, stojim tako nekaj minut in prisluškujem ob dverah. Hočem Ti odkriti, da imam mnogo čestilcev. Dostikrat jih razmotrivam sede na oknu. Ah, da bi Ti vedla, kake spake so med njimi! Marsikteri okoren dvorski pes, strašno neumen, na licu mu je napisana bedastoča, prevažno ide po ulici in si domišljuje, da je imenitna oseba; si misli, da bode se vse zagledalo v njega. Nikakor ne! Še zanimala se nisem za njega, kakor bi ga ne videla. In kako strašen dogaj se postavlja pred mojim oknom! Če bi se postavil na zadnji nogi, česar pa ta butec gotovo ne zna, bi bil za celo glavo večji,

kakor papa moje Zofi, ki je tudi precej visoke rasti in zelo debel. Ta tepec je gotovo grozen sitnež. Zarenčala sem malo nanj, a njega to presneto malo briga; da bi le takega obraza ne delal! Jezik je porinil iz ust, povetil ogromna ušesa in gleda v okno — tak kmetavs! Pa misliš-li ti, draga moja, da je moje srce ravnodušno proti vsem tem skušnjavam? Ah, ne . . . Ako bi Ti videla enega kavalirja, kako leze čez ograjo sosednjega hrama, z imenom Tresorja, ah, kako lep je njegov gobček . . .!«

Pfui, vraga! Kake bedaste čenče! . . . Kako je mogoče napolniti papir s takimi bedarijami! Meni dajte človeka! Jaz hočem videti človeka; jaz si želim take hrane, ki bi hranila in naslajala mojo dušo; a mesto tega take gluposti . . . Obrnimo stran, mogoče pride kaj boljšega!

» . . . Zofi je sedela za mizo in nekaj šivala. Jaz sem zrla skozi okno, ker rada razmotrivam mimoidoče. Kar nakrat vstopi sluga in reče: »Gospod Teplov!« »Prosim ga, naj vstopi!« zakričala je Zofi, se vrgla name in me objemala. »Ah Medžji, Medžji! Da bi ti znala, kdo je to: plavolas, kamerjunker, in kakih očij! črnih in svetlih kakor ogenj!« in Zofi je zbežala v svojo sobo. Čez eno minuto je vstopil mladi kamerjunker s črnimi zalisci. Šel je k zrcalu, si popravil lase in se

n. pr. oljem, žitom. Poglejmo si tako borzno špekulacijo z žitom. Ti špekulantje — velik del izmed njih — so ljudje, ki žita nimajo niti zrna, pa delajo, kakor da bi ga imeli vse polno v skladiščih. Z lažnjivimi telegrami in poročili iz Amerike in Avstralije in drugod, katere so si naročili, skušajo dokazati, kako bogata žitna letina je tam in tam, in nakrat žitu cene nečuveno padejo. Zdaj si taki špekulantje hitro ogromne količine nakupijo, in ko je imajo, pa zopet z lažmi, ki jih iz daljnih žitnih krajev naročajo, opisujejo, da je tam in tam suša ali povodenj cele pokrajine ugonobila; cene se vsled tega naglo vzdignejo, in tako se dela profit, ki šteje v enem dnevu tisoče in tisoče. Taki špekulantje postanejo v kratkem milijonarji, pri tem pa često pšenice od rži ne vedó razločevati; saj žita, s katerim so obogateli, nikdar niso videli, ker ga v istini niso imeli. Kmet je pa s svojim pridelkom, ki ga je s krvavimi žulji in trpkim znojem zemlji iznudil, igrača, še manje, pero v zraku, ki skače gor in dol, sem ter tje, kakor ga veter nese. To se sme dogajati in se dogaja leto za letom, dan za dnevom, ker liberalni zakoni dovoljujejo.

Če bi hoteli še nadalje dokazivati, kako zakoni, ki so je ustvarili nemški liberalci, napeljavajo denar le tem v žepe, kmetom pa ga vlečejo le iz žepov, ne mogli bi končati pred štirinajstimi dnevi. Liberalci so tako naglo delali, da so odprli sebi vse vire, ki se sploh dajo odpreti. In tako so do današnjega dne, torej v 40 letih, dosegli, da je ves kapital v njihovih rokah. Kar je država dolžna, dolžna ga je liberalcem, kar je kmet dolžen, dolžen ga je liberalcem. Upniki države so židje-milijonarji, upniki kmetovi pa drugi bogataši po mestih in trgih, ki imajo svoje glavnice shranjene po raznih hranilnicah in kreditnih zavodih. Tistih 400 K, ki je vknjižen kot dolg na vsakem oralu kmetске zemlje, in ki jih kmet ne more izbrisati, naj si tudi izdela dušo, je iz hranilnice ali kreditnega zavoda dal nemški liberalci, ki je ali trgovec ali vinotržec, ali agent ali kaj takega, in zemlja, na kateri se je kmet porodil, in ki jo je z znojem močil že ded in praded, ni njegova, ampak gospodar na njej je nemški liberalci. Poglej okoli mesta! Čegavi so vinogradi s hišami na vrhu, v katerih so stari kmetje ob nedeljskih popoldneih se tako radi oddihavali od tedenskega truda, čegava so posestva po dolinah, ki se jim še pozna, da so bila nekdaž poštene, vrle kmetije, dasi se je stari kmetški hiši dal mestni lišp vile? Vse je meščanovo, in kmet še le sme neizprosne osode, ki ga bo sunila iz domače hiše, čakati kje v kakšnem kotu, ali

na kakšnem grebenu, kamor razvajena noga meščanova ne mara stopiti.

Iz tega pa, da je ves kapital v rokah liberalcev, sledi še eno zlo, ki tudi tistega kmeta, ki se je doslej — gotovo je bela vrana — dolga obvaroval, prej ali slej pahne v propast tako gotovo, kakor za dnevom pride noč. To zlo je, da kmet, če ima kaj na prodaj, ne sme več svojemu blagu narediti cene sam, ampak kupec. Zdrave razmere zahtevajo, da ceno dela prodajalec. Če hočeš imeti od vinotržca vino, bode cenil on, ne ti; če greš v štacuno, h krojača, bode ravno tako; in pred vladno liberalizma je tudi kmet dajal ceno pridelkom, ki jih je ponujal. Če je prišel n. pr. iz Zgornjega Štajarja z denarja polnim pasom k tvojemu dedu mož kupovat vina, so pri vinu določili ceno tvoj ded. Zdaj pa je narobe. Za vinski mošt ti vinotržci plačujejo, kolikor sami hočejo, ker vedó, da ga, ki denarja nimaš, prodati moraš; ravno tako je pri slivah, pri jabolkih, pri živini in povsod. Ti si kot kmet popolnoma v njih rokah, in le njih milost je, če toliko skupiš, da za dačo položiš. Nič ti ne pomaga, smeš iti od jednega do drugega, vsi ti obljubijo enako svoto, ker so dogovorjeni. Ta dogovor med liberalnimi kapitalisti zaradi cene, se imenuje kartel. Tako imajo svoj kartel vinotržci, kupci za sadje, žito, sploh vsi, ki kupujejo. Liberalni zakoni kartele dovoljujejo!

Končajmo. Kmet, dragi kmet! Edina pomoč, da se ti kedaj zopet boljši časi povrnejo, je, da se začnejo izdajati zakoni, ki bodo za te skrbeli. Zakone pa delajo poslanci, ki je imaš pravico sam voliti. Zato pa voli z glavo, a Bog ne daj, brez nje!

Sulferajnska šola — naša narodna propast!

(Konec.)

Misijonarji, ki gredo »pošiljat luč med tužne, goste tmine« (Umek) paganstva in malikovalstva, govorijo v dosego svojega zvišenega cilja Zamorcem v zamorskem, Indijancem v indijanskem, Malajcem v malajskem, ljudem svet pripozna, da je to edino pametno in tudi edina pot, vsejati v divjaška srca seme krščanstva in jih na ta način povzdigniti k pravi omiki in prosveti. Cesar so deležna tudi najbolj divja, na najnižji stopinji stoječa ljudstva, da se namreč poučujejo v verskih resnicah v umljivi materni če tudi neokretni neopiljeni besedi, to dobroto jemlje popolnoma ali pa vsaj krati z večjim ali manjšim vspehom nemško-sulferajnska šola slovenskim nem-

škemu jeziku nevesčim otrokom. Kako to? Če se drzne veroučitelj v sulferajnski šoli iz usmiljenja do slovenske mladine, katero tiščijo nespametni in nezavedni stariši v te nesrečne šole, podučevati tudi v slovenskem jeziku, vzdigne se navadno celi tabor nemčurških kričačev. S peresom in s polenom odbijajo takozvani drzni napad veroučitelja na nemški značaj šole, z vso silo povdarjajoč, da je učni jezik sulferajnskih šol le nemški, samo nemški. Zgodi se pa tudi včasih, da ne najde veroučitelj tako silnega odpora pri prijateljih in braniteljih sulferajnske šole, zato pa najde navadno, kar potrjuje vsakdanja skušnja v neštevilnih slučajih, zapreke in težave v slovenskih otrocih samih. Nemškemu pouku slovenski otroci ne morejo slediti, na nemška vprašanja ne znajo odgovoriti, še prikimati in odkimati ne, na slovenska vprašanja pa nočejo, ker se sramujejo pred sošolci. Zgledov na cente iz vsake sulferajnske šole. V takih slučajih, v takih razmerah je napredek ali popolnoma nemogoč ali pa vsaj silno reven in za stariše takih otrok gotovo žalosten. V potrdilo teh besedi in v svarilo slovenskim starišem naj bodo besede škofa Bauerja. Na birmovanju obiskal je sulferajnsko šolo v Ivanjčicah, katero je pohajala tudi velika množica čeških otrok. Po dokončanejši skušnji nagovori škof zbrane stariše teh šolarjev: »Deset let sem škof in v tem času sem obiskal že skoro vse župnije in bil pri skušnji iz krščanskega nauka navzoč, pa tako revnega in slabega vspeha še nisem doživel nikjer, kakor v tej šoli. Pa ne čudimo se. Mislim sem, da pohajajo nemško sulferajnske šole le samo nemški otroci, kakor se vedno povdarja, danes pa vidim na lastne oči, da je to neresnica, že v samo v tej šoli je ogromna večina čeških otrok. Potemtakem se ni čuditi, da se ne more priti v tej šoli do priznanja vrednega vspeha. Nemški otroci zaostajajo v taki šoli v pouku in tvarini, ker jih zadržujejo češki otroci, pa češki so še stokrat na slabšem, njim gre še mnogo huje, ker se poučujejo v njim tujem in neumljivem jeziku. Smem izreči tako ostro besedo, ker sem si to sam skušal, tudi jaz sem moral skušati v mladih letih britki sad tujega ljudsko-solskega pouka. Roditelji češki! Vem, da me bodo napadali zavoljo teh besedi nasprotni listi, pa to me ne boli; ako bi jaz pri tem žalostnih razmerah molčal, bil bi kakor pravi prerok Izajija mutasti pes, ki ne laja, kedar je treba. Nikogar nočem žaliti, vendar sem moral zroč na revni vspeh skušnje pred nami se vršeče, spregovoriti svoje višje-pastirske besede«. (Ob. III. r. č. 139.)

Slovenski stariši! Dušni prid, dušna

ogledal po sobi. Jaz sem malo zarenčala in se vsedla na svoje mesto. Zofi je skoro na to vstopila in se vesela naklonila na njegovo brskanje; a jaz sem gledala naprej skoz okno, kakor bi ničesar ne opazila; vendar sem naklonila glavo nekoliko na stran in prisluškala o čem ona dva govorita, ah! kako bedasto sta govorila! Govorila sta, da je neka dama pri plesu namesto jedne figure naredila drugo. Ravno tako tudi, da je neki Bobov v svojem fraku podoben škorklju in da bi skoraj bil padel; da si neka Lidina domišljuje, da ima golobje oči, med tem pa ima zelene — in temu podobno. Ne znam, ma chere, kaj je ona našla v svojem Teplovu. Zakaj je tako zamaknjena? . . .

Meni samemu se zdi, da tu nekaj ni prav tako. Ni mogoče, da bi jo Teplov tako mogel očarati. Poglejmo dalje:

»Meni se zdi, če dopada ta kamerjunker bo dopadal tudi tisti uradnik, ki sedi z papa skupaj v pisarni. Ah, moja ljuba, da bi Ti vedela, kak spak je to. Popolnoma kakor želva v žaklju . . .

Kateri uradnik bi to bil?

»Njegovo družinsko ime je prav čudno. Sedi skoraj vedno pri mizi in prirezuje peresa. Lasje na njegovi glavi so senu zelo podobni. Papa ga pošilja mesto sluga . . .

Zdi se mi, da to mrzko sčene meri na me. Kje imam vendar jaz lase kakor seno?

»Zofi se ne more nikdar vzdržati smeja, kadar ga vidi.«

Ti lažeš prokleta psica! Tako ničvreden jezik! Kakor da bi jaz ne znal, da je to čin zavisti, kakor da bi jaz ne znal, čegave so tukaj sale. To so šale našega sekcijskega šefa. Saj se mi je vendar zarotil ta človek z nespravnim sovraštvom — in sedaj škoduje in škoduje, pri vsakem koraku škoduje. — Vendar pogledajmo še jedno pismo. Tam se mogoče stvar sama razjasni.

»Ma chere Fideljka, oprosti mi, da Ti tako dolgo nisem pisala. Bila sem popolnoma radosti pijana. Originelno in prav je rekel neki pisatelj, da je ljubezen drugo življenje. Razun tega so pri nas sedaj velike premembe. Kamerjunker je pri nas vsak dan. Zofi je zaljubljena v njega do ušes. Papa je zelo dobre volje. Tudi sem slišala od našega Gregorja, ki zmeta tla in se skoraj vedno razgovarja sam z seboj, da bode skoraj gostija, ker papa hoče na vsak način, da se Zofi uda kakemu generalu ali kamerjunkerju ali pa kakemu vojnemu polkovniku . . .

Vrag vzemi! ne morem več čitati . . . Vse samo ali kamerjunker ali general. Jaz sam bi želel biti generalom, ne zaradi tega,

da bi dobil njeno roko in drugo — ne; želel bi biti generalom samo zato, da bi videl, kako bi se mi oni prilizovali, mi delali poklone in govorili umazane laži in potem pa bi jim rekel, da jaz plujem na vse skupaj. Vrag poberi vse; je to sitno! Pisma beda-stega psička raztrgal sem na majhne kosce. (Dalje prihodnjič.)

Smešničar.

Učitelj: »Kako je to, da solnce vsak dan na jedni strani vzhaja in na drugi zopet zahaja?«

Učenec: »Solnce gre ponoči zopet nazaj, pa ga ne vidimo, ker spimo!«

Dvoživke. V šoli so se menili o dvoživkah. »Kaj je to, dvoživka?« oglesi se v zadnji klopi učenec. Učitelj: »Vidite ga, zopet je pokazal, da se ni ničesar naučil! Dvoživke so živali, ki žive takisto v vodi, kakor na kopnem!« Učenec: »Aha! Zdaj vem, to so race in goske!«

Vojskovodja izgubi v vojski nogo; njegov verni sluga se joče radi nesreče svojega gospodarja. Ta pa ga tako-le potolaži: »Kaj se jočeš, vesel bodi, ker odslej ti bo snaziti samo po en čevlji.«